

ANTROPOLOJİ NE İLE UĞRAŞIR?

Antropoloji, insanın ilgili olduğu, yaptığı her şeyi, nerede olursa olsun, yaşamış ya da yaşayan bütün insan ırklarını inceler.

İnsanın ilk kez ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını, geçmiş zamanlarda yeryüzünde yaşamış insanların bizden farklı olup olmadığını araştırır. Yabancı ülkeleri ve yerlileri araştırarak insanların nasıl giyindiğini, beslendiğini, nasıl evlendiğini, çocukların nasıl oynadığını, büyücülerin nasıl çalıştığını öğrenmeye çalışır.

ANTROPOLOJİNİN DOĞUŞU

Mitos ya da Kültürel Miras Nedir?

İnsanla ilgili bilgiler çok yaygın, fakat yaygın olduğu kadar da dağınık ve birbirinden farklıdır. Çünkü her toplumda, o toplumun yaradılışı, tarihi gelişmesi, doğaüstü ilişkileri konusunda çeşitli efsaneler, destanlar, yazılı ve sözlü kaynaklar vardır. Bunların tümüne o toplumun *mitosları* ya da *kültürel mirası* denir. Mitoloji, folklor ve beşeri bilimler bu mirası derlemeye ve değerlendirmeye çalışır. Belli bir toplumun üyesi olarak insan, kendi kültürel mirasını öğrenir, savunur ve kendisinden sonraki kuşaklara aktarır.

Bu süreç, kültürel varlığımızın bir ön şartı ve kaçınılmaz işlevidir. Bu göreve çoğunlukla inanırız. Yabancılaşmayı, bir kenara itilmeyi göze almadan, inanç ve değerlerimizin kültürel kaynaklarını reddedemeyiz. İşte bu inançlardan ötürü sosyal beşeri bilimler uzun çağlar boyu felsefenin ve tanrıbilimin gözetimi ve denetimi altında kalmıştır.

Sosyal Beşeri Bilimlerin Yavaş Gelişmesinin Nedenleri Neler Olabilir?

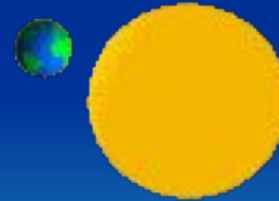
Sosyal beşeri bilimler yavaş gelişmiştir. Çünkü bilimsel verilerle geleneksel değerler, yaygın inançlar ve töreler çoğu zaman birbirine ters düşmüştür. İnançlara uymayan bulgular, bilgiler ve belgeler kabul edilmemiş, hatta reddedilmiştir. Bu türden bilgilerle uğraşanlar, onları yayan ve kullananlar kovuşturmaya uğramıştır.

Bilimsel bulgulara karşı gösterilen toplumsal tepkilerin bazı temel ve evrensel nedenleri vardır:

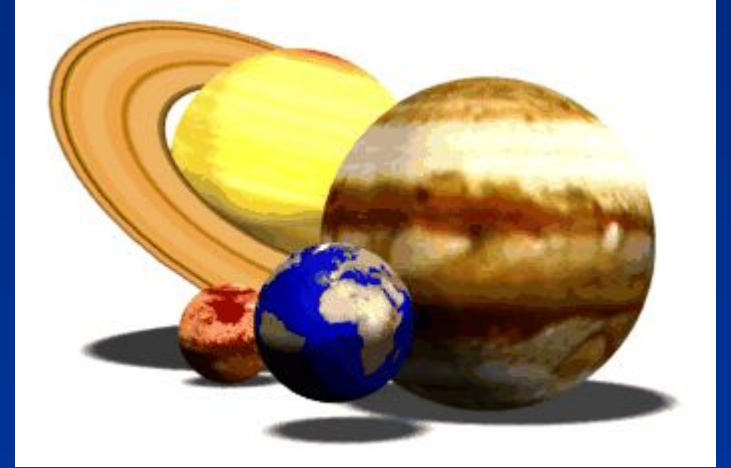
- 1) Etnosantrizm (Kendini merkeze koyma)
- 2) Homosantrizm (İnsanı merkeze koyma)
- 3) Geosantrizm (Dünyayı merkeze koyma)

Kilise yanılmış mıydı?

Tanrının emirlerini insanoğluna ileten kilise, Tanrının kendi yarattığı evren ve onun merkezinde bulunan dünya hakkında nasıl yanılmış olabilirdi? Kilise bu kadar temel bir soruda yanılmış ise diğer konularda da yanılmış olamaz mıydı? Kilisenin resmi görüşü bundan böyle nasıl savunulabilirdi? Sözcüleri dünya, din bilginlerinin söylediği gibi düz müydü? Yoksa astronomi bilginlerinin gördüğü ve denizcilerin çevresinde dolaşarak gösterdikleri gibi yuvarlak veya küresel mi?

Niçin değişik töreler vardı? Ya da töreler neden farklıydı? Hangisi doğruydu? Felsefi değerler (iyi,doğru,güzel) evrensel miydi?

Çıplak, ilkel, ruhsuz ve renkli olan insanlar da Adem babanın torunu muydu? Eęer renkliler Adem babanın torunu ise Adem babanın rengi nasıldı? Acaba insanoğlu sonradan mı renk değiştirmiştii?

Taşların Dili

17. yüzyılın ortalarında, Fransa'da bulunmuş bazı değişik görünümlü taş parçalarını inceleyen Isaac de la Peyrere, bu taşların Adem babadan önce yaşamış, ilkel insanlarca yontulduğunu düşünmek ve yazmak cesaretini göstermişti. Kitap 1655'de törenle yakılmıştı. Zira bu görüş yaygın dinsel inançlarla çelişiyordu: Adem babadan daha önce yaşamış insan olamazdı ve seçkin bir varlık olan insan, bugünkü haliyle yaratılmıştı. İnsanın ilkeli olamazdı.

Almanya'da yapılan bir kazı sırasında, bugün nesli tükenmiş bir mağara ayısının fosilleşmiş kemikleri arasında, bazı insan kemikleri de bulunmuştu.

İnsanoğlunun kendisiyle ilgili sınıflama denemeleri de aynı yıllarda başladı. Carl Linnaeus, insan türlerini dört ırk olarak sınıflıyordu:

Biyolog Linnaeus'un İnsan Sınıflaması

Beyaz derili

Tunç derili

Sarı derili

Siyah derili

1724 yılında Lafitau'nun Amerika yerlileri üzerindeki alan araştırması, karşılaştırmalı etnografyanın ilk başarılı denemesi olarak kabul edilebilir. Bu eser ve Demeunier'in 1776'da, farklı toplumların gelenek ve görenekleri üzerindeki derlemesi, 18. yüzyıl düşünürlerini ve aydınlanma ağı filozoflarını etkilemiştir. Montesquieu'nun Kanunların Ruhu adlı denemesi 1748'de yayınlanmıştır. Ona göre, ülkeler arasındaki yasama ve yaşama farkları, bu ülkedeki doğal evre, tre, ekonomik yapı, dinsel inanç ve nüfus farklarıyla açıklanabilirdi.

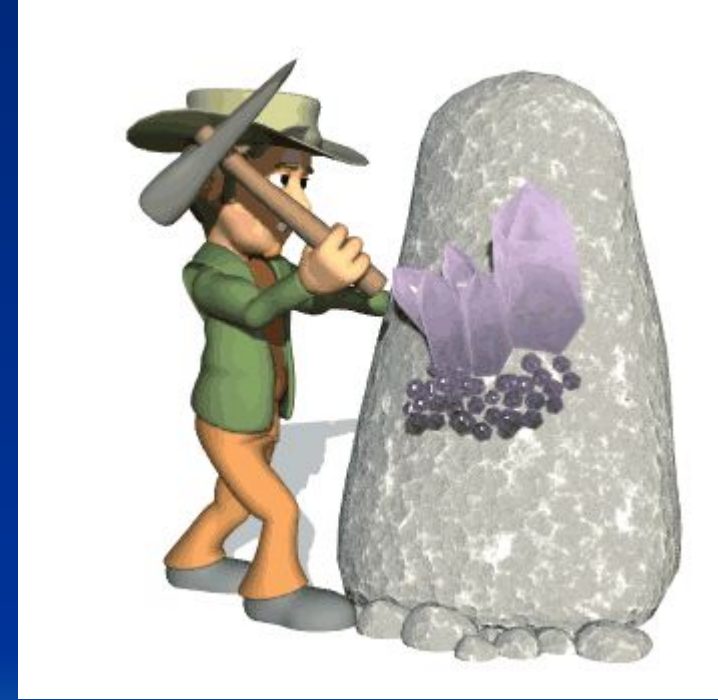
Montesquieu'den daha önce, Yunanlı Hipokrat, Romalı Polibius ve Polio, El İdrisi Ve İbn-i Haldun gibi İslam düşünürleri de coğrafya koşullarının toplum üzerindeki etkilerine işaret etmişlerdi.

Doğal çevre ve iklim her şeyi, her farkı açıklamaya yetseydi, aynı bölge ve iklim kuşağındaki komşuların birbirine benzemesi gerekmez miydi? Oysa komşular bile birbirine benzemiyordu. Acaba toplumsal bir evrim mi vardı?

Böylece Darwin ve Spencer'dan çok önce evrim kavramı biçimleniyordu.

Amatör bir arkeolog olan Boucher de Perthes (1840), Kuzey Fransa'da Abbeville kenti yakınlarında bir çakıl taşı yatağında çakmaktaşıdan yapılmış aletler bulmuştur. Bu taşların çok eskiden yaşamış insanlar tarafından belli bir amaçla yontulduğu anlaşılmıştır. Fransız bilim dernekleri Perthes'e karşı çıkararak 60 yüzyıllık dünyada 60 bin yıllık insan ürünü mü olurmuş dediler. Sorun dönüp dolaşıp dünyanın yaşı konusunda düğümleniyordu. Burada jeoloji imdada yetişti.

Britanyalı Charles Lyell'in jeoloji üzerindeki büyük denemesi 1830-1833 yılları arasında yayımlandı. Ona göre, "Mademki üzerinde yaşadığımız yerkabuğu rüzgar, su, ısı, don, volkan ve zelzele gibi doğal güçlerin etkisiyle her an çözülüp yeniden oluşuyordu. Bu sürecin kuruluştan bu yana, aynı biçim ve düzende süregeldiği kabul edilebilirdi. Öyleyse dünyanın kaç yaşında olduğu sorusunun cevabı yerkabuğunun katmanları arasında saklıydı." Böylece *doğa tarihi yöntemi* kurulmuştu.

19. Yüzyılda farklı topluuları incelemek amacıyla geziler yapılıyordu. Bu gezginlerden biri de Dr. Bastian'dı. Özellikle fikir ve inançların evrenselliği ile ilgilenen Bastian, birbirinden çok uzak ülkelerdeki dinsel inançların benzerliğine dikkat çekmiştir. Bu benzerlikleri insanoğlunun ruhsal (türsel) özelliklerine bağlamıştır.

Alman etnolog Ratzel, fikir ve inançlardan çok araç ve eşya gibi maddi öğelerle ilgileniyordu. Ona göre, mademki insanların çoğu yaratıcı değildi, yeryüzündeki araçların, belli toplumlarda icat edildikten sonra göçler yoluyla tüm dünyaya yayılmış ve dağılmış olması gerekirdi (difizyonizm).

1. **İnsanın evrimini inceleyen Antropoloji:** Fosil ve çeşitli kalıntılar yardımıyla değerlendirme yapılır.
2. **Fiziksel antropoloji:** Değişik ırkların Anatomik ve fizyolojik yapılarını ve yeteneklerini saptamaya çalışır.
3. **Sosyal antropoloji:** Toplumların çeşitli aşamalardaki davranışlarını ve çeşitli kültürler arasındaki ilişkileri inceler.
4. **Lingustik Antropoloji:** Çeşitli ırk ve kültürler arasında süre gelmiş ve gelmekte olan bilgi iletimlerini inceler.